

Megújult „Az egyes termôhelytípus-változatokon alkalmazható célállományok” című táblázat

A tudomány nem feltétlenül szenzációs felfedezésekkel és viharos forradalmakkal fejlődik. Bizonyos ágaiban hangsúlyszorgalommal végzett, évtizedes információgyűjtés, majd többéves értékelés szükséges, hogy új eredményekkel álljunk elő. Ehhez az indíttatás rendszerint nem is a szűken vett tudományág területéről érkezik.

Az erdészeti termôhelyismeret-tan bizonyosan az ilyen tudományok közé tartozik. A gyakorlati alkalmazás számára máig alapvető eredménye: „Az egyes termôhely-típusokon alkalmazható célállományok és azok várható növekedése” című táblázat 1970-ben jelent meg először, majd kisebb változtatással 1975-ben (az akkori MÉM Erdőrendezési Főosztály kiadásában). Ezt követően az 1976. évi majd az 1986. évi Erdőtervezési Útmutató Kódjegyékében is szerepelt. A fenti táblázat közkeletű és szakmánkban közhasználatú nevét készítőjéről, *dr. Járó Zoltánról* kapta: „Járó-tábla”-ként ismeretes.

Előzmények

A korábbi táblázat kiadása óta eltelt közel 35 évben sok apró változás állt be. Felépült és méltó informatikai környezetet kapott az Állami Erdészeti Szolgálat Termôhelyi Adattára. Jelenleg több mint 47 ezer adatrekordot (termôhelyi leírást) tartalmaz. Rengeteg – a talajokra és a fafajokra vonatkozó – apró információ halmozódott fel az ÁESZ terepen dolgozó szakembereinél, korábban kevésbé ismert területekről is. Természetesen nőtt a tudásunk a fafajok (főleg az exóták) alkalmazhatóságával, tulajdonságaival kapcsolatban. A Nyugat-Magyarországi Egyetem Termôhelyismerettani Tanszéke is nagy számú termôhely-feltárást és több termôhely-térképezést végzett az elmúlt években, amelyek új problémákat is felvetettek. Nem utolsósorban változott a gazdasági, jogszabályi és szakma- (pl. fafaj-)

politikai környezet is. Nagyobb hangsúly helyeződik az erdők természetességére, élesebben megfogalmazódtak, és nagy területet érintenek a természetvédelem igényei. Végül a táblázat használatával kapcsolatban az 1990-es évek végétől konkrét gyakorlati igények is jelentkeztek.

A táblázat átdolgozásához a közvetlen indíttatást az ÁESZ 1999-ben elkezdődött fejlesztési munkája adta, mely eleinte csak szakmai problémák megoldására kereste a választ, majd a Phare pályázat elnyerésével a teljes intézmény fejlesztése lett az elérendő cél 2004-re. 1999-ben szakmai bizottságok alakultak, melyek munkájában a központ és az igazgatóságok szakemberein kívül – a szakmában elismert – külső szakértők is részt vettek. Ezek között kapott helyet az erdészeti termôhely-feltárással, valamint a természetességi mutató kidolgozásával foglalkozó bizottság is. A munka során megfogalmazott új igényekből kiindulva készítette el az anyag első változatát *Balogh Lajos* és *Tímár Gábor* 2002. év elejére. Véleményezte azt az ÁESZ igazgatóságainál dolgozó mintegy 15 szakember (különösen szege-di és szombathelyi kollégáink írtak részletes észrevételeket), majd ezt követően az ERTI szakemberei, valamint a NyME Termôhelyismerettani Tanszékének munkatársai is. Munkánk során minden ismeretet igyekeztünk integrálni, ezért az új táblázatot többször is átdolgoztuk.

Mennyiben lett új a táblázat?

Amint az alábbiakban is látható, alapvető koncepciójában egyáltalán nem. Az erdészeti termôhelytípus-változat felépítése (klíma – hidrológiai viszonyok – genetikai talajtípus – termőréteg vastagság – fizikai talajféleség) kiállta az idő próbáját, ma is jól alkalmazhatónak mondható. A táblázat felépítésével és használatával kapcsolatban az alábbi gyakorlati igényeket lehet megfogalmazni:

- bizonyos hiányzó, és elég nagy területű termôhelytípus-változatok kerüljenek be a táblázatba,
- hiányzó, az adott termôhelyre alkalmas fafajok szerepeljenek a táblázatban,
- természeteszerű erdő termôhelyen adja meg a lehetséges természetes erdőátársulás-csoportot,

- korlátozza néhány rosszul bevált fafaj (pl. a fenyők) alkalmazását,
- az őshonos fafajokat hozza első helyen,

– a választható főfafajok mellett javasoljon elegyfajajokat,

- a vágásérettségi kort ne adja meg.

A fenti igényeknek az átszerkesztett táblázat minden vonatkozásban megfelel.

Néhány lényegesebb tartalmi változás:

- új genetikai talajtípusként a cseri talajok és a csernozjom réti talajok szerepeltetése (ezek már az érvényben lévő Erdőtervezési Útmutatóban is szerepeltek),

– néhány termôhelytípus szétválasztása az alapkőzet, ill. a feltalaj kémhatása szerint,

– a rendzina 3 altípusának, valamint a rozsdabarna erdőtalajon belül az agyagbemosódásos altípusnak a megkülönböztetése és feltüntetése a megjegyzésben,

– azok a termôhelytípus-változatok, amelyeken ugyanazok a fafajok választhatók és a várható növekedés kategóriái is ugyanazok, összevontan jelennek meg,

– a célállományok főfafajai közé felvettük a virágos kőris, fekete nyárat, közönséges nyírt, turkesztáni szilt és a jegenyefenyőt. A választható főfafajok közül kikerült a szelídgesztenye, a sima- és vörösfenyő. A hegyi, korai és mezei juhar, a virágos kőris, a turkesztáni szil, a kis- és nagylevelű, valamint az ezüst hárs csak nem természeteszerű erdő termôhelyen, illetve talajvédelmi rendeltetés esetén választható főfafajnak.

A táblázat használatához, egyes termôhelytípusainak értelmezéséhez részletes megjegyzéseket adtunk, valamint néhány talajtípus elkülönítéséhez pontos küszöbértékeket definiáltunk. Ezeket az általános megjegyzéseket mindenképp ajánljuk elolvasni a használat előtt! Végül sok esetben a konkrét termôhelytípus-változatra vonatkozó megjegyzésekkel igyekeztünk a táblázatot informatívabbá, korrektebbé, jobban használhatóvá tenni.

A táblázatban szereplő termôhelytípusok száma 197-ről 220-ra bővült, a

¹ ÁESZ Egri Igazgatóság Váci ETT,

² ÁESZ Pécsi Igazgatóság,

³ NyME Termôhelyismerettani Tanszék,

⁴ ÁESZ Központ

Klíma				Célállomány főfajája és annak várható növekedése	Elegy fajok	Megjegyzés
Gen. tal. kód	Genetikai talajtípus neve		Gen. tal. rövid neve			
Hidrologiai viszonyok	Termőréteg mélysége	Fizikai talajféleség	Vízgazdálkodási fok			
Természetes erdőtürsülés-csoport						

Gyertyános-tölgyes klíma				59. oldal		
11	Sziklás, köves váztaíj		SZV	Célállomány főfajája és annak várható növekedése	Elegy fajok	Megjegyzés
TVFLN	ISE	TÖ	isz			
	SE			KTT	gy	MJ
Természetes erdőtürsülés-csoport				CS	gy	MSZ
			SZI-E	MK	gy	VK
				H	gy	BE
				EF	gy	
Semleges és bázikus alapközeten.						
Átmenet a KTT klíma felé.						
Véderdő, az őshonos faállományok vágásos üzemmódban nem kezelhető!						

Klíma	Régi táblázat (1986)		Új táblázat (2005)	
	Típus (db)	Változat (db)	Típus (db)	Változat (db)
B	32	78	30	180
GYT	50	116	64	425
KTT	46	116	59	465
ESZTY	69	285	67	451
Összes	197	595	220	1521

termőhelytípus-változatok száma pedig 595-ről 1521-re emelkedett.

A hazai termőhelyek heterogenitása és nagyfokú mozaikossága miatt a termőhelytípus-változat valamennyi elemét tekintve előfordulhat olyan (rendszerint átmeneti, és viszonylag kisszámú) változat, amely a táblázatban nem szerepel. Ilyenek esetében a hozzájuk termőhelyileg legközelebb álló termőhelytípus-változat alkalmazását javasoljuk.

A fenti általános tartalmi változtatások miatt természetesen módosítani kellett az anyag szerkezetét is. A végső formájában immár kissé szétterjedt táblázat elsőre talán némileg nagyobb figyelmet igényel, és teljes terjedelmében jóval hosszabb is, de azt reméljük, hogy jól használhatónak bizonyul.

Természetesen már az új táblázat készítése során is felmerült annak továbbfejlesztése. A táblázat egyik „gyenge pontja” a főfajok várható növekedése, amely empirikus megfigyelésekre, széles körű szakmai véleményekre alapoz, nem számszerű adatok statisztikai értékelése alapján született. A közeljövőben keresni kellene annak lehetőségét, hogy az ÁESZ Termőhelyi Adattára és az Országos Erdőállomány Adattár hogyan használható fel az egyes termőhelytípus-változatok és az aktuális fatermő képesség közötti összefüggés számszerűsítésére. További fejlesztési lehetőség a termőhelytí-

pus-változatok táji szintű, térinformatikai módszerekkel történő elemzése és az erre alapozott célállomány-javaslatok kidolgozása, amely azonban még igen sok további kutatást és munkát jelent ezen a szakterületen.

Az FVM Erdészeti Főosztálya a 46063/2005. sz. levelében (2005. január 14.) hagyta jóvá az új táblázatot, a használatához fűzött szöveges megjegyzésekkel együtt, és egyúttal elrendelte annak használatát. A táblázat az Erdőtervezési Útmutató mellékleteként külön füzetben fog megjelenni, és az ÁESZ többi kiadványához hasonlóan bárki számára hozzáférhető lesz a központban és valamennyi területi irodában (további információ a www.aesz.hu honlapon lesz elérhető).

Az anyag alapvetően az erdőtervezési munkához készült. Reméljük azonban, hogy mindenkinek, aki az erdészeti szakmával kapcsolatban áll (legyen akár erdőtelepítéssel foglalkozó szakember, akár ökológus) hasznos segédanyagként szolgál majd. Köszönet mindenkinek, aki a létrehozásában segítségünkre volt!